

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

ΤΟΥ „ΚΡΗΤΙΚΟΥ ΑΣΤΕΡΟΣ“

ΧΑΝΙΑ, 1 Μαρτίου 1909 || ΟΡΓΑΝΟΝ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΝ ΚΡΗΤΗ ΠΑΙΔΕΙΑΣ || 'Αριθ. 17

ΣΧΟΛΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

ΟΙ ΠΑΙΔΟΝΟΜΟΙ

Το Δημ. Συμβούλιον Ἄρχους ἐνήρυσεν 600 δραχμὰς ἐνιαύσιον μισθὸν παιδονόμον, κριθέντος ἀναγκαίου τοῦ διορισμοῦ τούτου πρὸς περιστολὴν τῶν ἀταξιῶν τῶν παιδῶν.

Τὴν εἶδησιν ταύτην ἀναγράφουσα ἡ ἐν Κων/πόλει ἐκδομένη ἐγκριτος ἐφημερίς «Ἐκκλησ. Ἀλήθεια» ἐπαίει τοὺς λαβόντας τὸ σπήριον τοῦτο μέτρον πρὸς συμπλήρωσιν τῆς παιδαγωγίης τῶν παιδῶν, ὑπὲρ ὧν ἀνάγκη νὰ φροντίζωμεν τόσον κατὰ τὴν ἐκτὸς αὐτῶν καὶ ἰδίᾳ κατὰ τὸ μεταξὺ σχολῆς καὶ οἴκου τοπικὸν καὶ χρονικὸν ἅμα διάστημα, καὶ πάλιν κοινῆν οὕτως εἰπεῖν φροντίδα καταβάλλοντες. Ἐξ ἀφορμῆς τῆς εἰδήσεως ταύτης καὶ ἕνεκα τῶν πολλῶν παραπτωμάτων μαθητῶν τινῶν ἐπαγερόμεθα ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου.

Ὁ θεσμὸς οὗτος τῶν παιδονόμων ἴσχυε παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Σπαρτιάταις, οἵτινες ἐπταετῆ γενόμενον τὸν παῖδα παρελάμβανον καὶ ἔτασσον ὑπὸ παιδονόμον. Ἐάν δέ τις τῶν παιδῶν ἠπεῖθει ἢ ὑπέπιπτεν εἰς ἄλλο παράπτωμα δεινόν, προσῆγεν αὐτὸν ὁ παιδονόμος πρὸς τοὺς Ἐφόρους, οἵτινες ἐξημίουν μεγάλως τὸν κριθέντα ἕνοχον. Ἐτάσσοντο δὲ παρ' ἐκάστῳ παιδονόμῳ καὶ μαστιγοφόροι.

Τὸν θεσμόν τῶν παιδονόμων εἰσήγαγεν ἡ Κρητικὴ Πολιτεία ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτῆς δι' εἰδικοῦ ἄρθρου καθ' ὃ ὁ Γυμνασιάρχης ἐκάστης πόλεως προτείνει τὸν διορισμὸν χρηστοῦ [καὶ δραστηρίου ἀνδρὸς ὡς παιδονόμου, ἔχοντος τὴν ἐπιτήρησιν ἐκτὸς τῶν σχολείων ἐπὶ πάντων τῶν μαθητῶν τῶν φοιτῶντων εἰς τὰ Σχολεῖα τῶν πόλεων.

Ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ θερμοῦ τούτου ἔφερε λαμπρὰ ἀποτελέσματα, ἡ δὲ Μουσουλμανικὴ Δημογεροντία βραδύτερον ἐξήτησε καὶ ἐπέτυχε τὸν διορισμὸν καὶ ἰδιαιτέρου παιδονόμου διὰ τοὺς Μουσουλμανοπαῖδας. Ἐκτὸς ὁμοῦ τούτων ἡ πληθώρα τῶν μαθητῶν ἀφ' ἐνὸς καὶ ἡ μεγάλη παραλοσία ἀφ' ἑτέρου ἠνάγκασαν τοὺς ἀρμοδίους ἐσχάτως νὰ διορίσωσι καὶ τρίτον τοιοῦτον δεδοκιμασμένης ἰκανότητος.

Ὁ πολλαπλασιασμὸς ὁμοῦ τῶν προσώπων δὲν ἐπέφερε τοὺς προσδοκωμένους καρποὺς· διότι τὰ τραυτὰ αὐτοῦ σημεῖα εἶναι ἄλλα. Ὁ θεσμὸς οὗτος παρετηρήθη ἐν τῇ ἐφαρμογῇ ὅτι ἔχει ἀνάγκην συμπληρώσεως διὰ νομοθετικῆς πράξεως.

1) Ὁ κανονισμὸς τῶν καθηκόντων τῶν παιδονόμων
2) αἱ πρὸς ἀλλήλους σχέσεις 3) ἡ μετὰ τῶν ὑπηρετῶν συνεννόησις 4) ἡ πρὸς τοὺς μαθητὰς συμπεριφορὰ 5) αἱ ὑπ' αὐτῶν ἐπιβαλλόμεναι εἰς τοὺς μαθητὰς ποιναὶ καὶ 6) αἱ πρὸς τοὺς Προϊσταμένους τῶν σχολείων ὑποχρεώσεις αὐτῶν εἶναι θέματα, ἅτινα πρέπει νὰ προσελκύσωσι τὴν μέριμναν τῶν ἀρμοδίων.

Ἡ ΠΟΛΙΤΕΙΑ Ἡ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΚΑΙ Αἱ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ

Γ'

Ἐθεωρήσαμεν ἀναγκαῖον νὰ ὑπενθυμίσωμεν εἰς τοὺς φίλους ἀναγνώστας τὸ ἐν ἀρχῇ τῆς πραγματείας ταύτης ἀναγραφέν ὅτι ὁ διαπρεπὴς δημοσιολόγος Florimond de Boutteux συγγράφων τὸ περισοπιδαστον ὀβλίον, ἐξ οὗ παραλαμβάνομεν τὰς ἀνωτέρω καὶ κατωτέρω γραμμὰς, ἀπευθύνετο πρὸς τὰς πολιτικοὺς παράγοντας τῆς Γαλλίας καὶ τὰς ἀνεπτυγμένους ἐν γένει τάξεις, αἵτινες ἠγοῦντο τοῦ λαοῦ καὶ διυθύνον τὰς τύχας αὐτοῦ. Διότι εἰς τὰς διαπλασσομένας κοινωνίας οἱ ἠγέται εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὀλίγοι καὶ προδιαγράφοισι τὸν τῆς κοινωνίας καὶ πολιτικῆς βίον, ὃν μέλλει νὰ διανύσῃ αὐτὴ ἐν τῷ ἀναπτυσσομένῳ κράτει. Αἱ ἰδέαι αὐτοῦ, ὡς κατωτέρω θὰ ἴδωμεν ἔλαβον σάρκα καὶ ὄσπᾶ, γενόμεναι νόμοι καὶ διατάγματα τῆς πολιτείας· οὕτω λοιπὸν δι' οἱ σοφοὶ καὶ μεγάλοι πολιτιολόγοι τῶν παρωχημένων αἰῶνων διεκήρυξαν ἐρευνῶντες τὴν ἀλήθειαν καὶ ἀποβλέποντες εἰς τὴν εὐημερίαν καὶ τὴν δόξαν τῶν ἐθνῶν, ἤλθον νῦν καὶ τὰ πράγματα διὰ τῆς ἰσχυρᾶς ἐπιβολῆς νὰ ἐπιβάλλωσιν εἰς τὴν σαλευομένην Γαλλίαν. Ἐάν δὲν ἐγνώριζον οἱ Γάλλοι τὸ σοφὸν τῶν Γερμανῶν λόγιον αὐτίνος τὸ σχολεῖον τούτου καὶ τὸ μέλλον, τὸ ὁποῖον πρὸ ὀλίγου μᾶς κατέστησε γνωστὸν εἰς τῶν μελετηροτέρων παρ ἡμῖν λογίων, τὸ εἰδοδόχησαν ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων. Ἡ ἐπικράτησις τῶν ἰδεῶν τῆς δημοκρατίας καὶ ἡ κατ' αὐτὰς ἀγωγὴ τοῦ λαοῦ, ἡ ἐνίσχυσις τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων καὶ τοῦ ἐθνικοῦ πλοῦτος δι' οὐδενὸς ἄλλου μέσου ἢ διὰ τοῦ σχολείου θὰ ἐπετυγχάνετο. Οὐδὲ ἀμφισβητοῦσι τὰ ἔθνη ταῦτα, τὰ εὐημεροῦντα νῦν καὶ μὴ σαλευόμενα ὑπὸ ἐπαναστάσεων καὶ ἐμφυλίων πολέμων παρὰ τὴν ἀσφυκτικὴν πυκνότητα τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῶν ὅτι εἰς τὴν ὑγιᾶ λαϊκὴν ἐκπαίδευσιν ὀφείλουσι τὴν εὐημερίαν αὐτῶν καὶ τὴν πολιτικὴν τῶν κοσμιότητα καὶ ἀρετὴν.

Ἄς ρήψωμεν ὁμοῦ ἐν βλέμμα καὶ ἐπὶ τῆς παρ' ἡμῖν τοῖς Ἕλλησι τοῖς ἐλευθέροις πρὸ πάντων καταστάσεως καὶ ἄς προσπαθίσωμεν νὰ ἐξερευνήσωμεν τὰ αἷτια τῆς κακοδαιμονίας καὶ τῆς πολιτικῆς ἀτασθαλίας. Ἀπὸ ἐτῶν πολλῶν σαλεύει τὸ πολιτικὸν σκάφος παρρησιῶν ἐξωτερικῶς ἀπὸ σκοπέλου εἰς σκόπελον, ἐσωτερικῶς δὲ ξεχαρβαλωμένον. Ἡ ἐθνικὴ προσβολὴ διαδέχεται τὴν πολιτικὴν ἀκολασίαν. Οἱ μὲν ἠγέται ἐκμεταλλεῖται τὴν ἀμάθειαν, τὴν ἑλλειψίν πολιτικῆς ἀγωγῆς τοῦ λαοῦ κλέπτουσι αὐτὸν καὶ τὸν ἀποστεροῦσι καὶ τοῦ ἐπιουσίῳ ἄρτου, οἱ δὲ ἄλλοι, ἐν τῇ δυσπραγίᾳ αὐτῶν καὶ τῇ ἐλλείψει τῆς συναισθήσεως τῶν δι-

καιωμάτων και καθηκόντων αὐτῶν ὡς καὶ τῇ ἀγνοίᾳ τῶν στοιχειωδῶν διὰ τὸν βίον πρακτικῶν γνώσεων, μετέρχονται πᾶν αἰσχροὺν καὶ ἀνῆθικον μέσον διὰ νὰ κερδίσωσι τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Δὲν εἶνε πολὺς καιρὸς ὅποτε ἀνεγνώσαμεν πολλοὶ τὰς ἐντυπώσεις Γερμανοῦ περιηγητοῦ ἐκ τῆς ἐπισκέψεως ἑλληνικῶν τινῶν πόλεων· πιστεύω ὅτι καὶ οἱ μᾶλλον πετωρωμένοι τὴν συνείδησιν θὰ ἠρυθρίασαν διὰ τὰ διαπραττόμενα αἴσχη. Ἀλλὰ ἄς μὴ ἐπανερχώμεθα ἐπὶ τῶν αὐτῶν.

Ὅλοι ἀναγνωρίζουσι τὸ ἀπροχώρητον τοῦ κακοῦ καὶ φωνάζουσιν, τίς πταίει νὰ τὸν ἐξοντώσωμεν; Ὁ εἰς τὰ ρίπτει εἰς τὸν Βασιλέα, ὁ ἄλλος εἰς τὸν λαὸν, ὁ ἄλλος εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ὁ ἄλλος εἰς τὴν Βουλὴν. Ὅλοι μαίνονται κατὰ τοῦ ὑπαίτιου καὶ ὅλοι εἶναι ὑπαίτιοι.

Τὶ τρέχει λοιπὸν ποῖος εἶναι ὁ ἀληθὴς ὑπαίτιος τῆς τοιαύτης καταστάσεως; Ἐκ τῆς ἐν λόγῳ μελέτης τοῦ Γάλλου πολιτειολόγου πιστεύω ὅτι ὀδηγούμεθα εἰς τὸ ὀρθὸν συμπέρασμα. Δὲν πταίει ὁ λαὸς οὔτε α' ὅλα ὁ βασιλεὺς αὐτοῦ ἀλλὰ ἡ κακὴ τύχη τοῦ κράτους τούτου, ἣτις δὲν ἔφανέρωσε ἐπὶ τῆς πολιτικῆς κόνιστρας τῆς Ἑλλάδος ἕνα Καδούρ, μετὰ Ματσίην ἢ Γουλιέλμου Β'. ὅστις νὰ θροντοφωνήσῃ τὸ «ἐδημιουργήσαμεν ἰταλίαν ἄς ἐργασθῶμεν νῦν ὅπως δημιουργήσωμεν καὶ Ἰταλοὺς».

Ἀλλὰ καὶ οἱ Ἰταλοὶ καὶ οἱ Γερμανοὶ καὶ οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Ἑλβετοὶ καὶ οἱ Σουηδοὶ διὰ τῶν ἀφθόνων καὶ καλῶς διοργανωμένων σχολείων δημιουργοῦνται, ζῶσιν καὶ εὐτυχοῦσιν πρὸς εὐδαιμονίαν καὶ δόξαν καὶ τῆς ἰδίας τῶν πατρίδος. Δὲν πιστεύω νὰ συζητήσωσιν εἰς τὰ κοινοβούλια τῶν Κρατῶν τούτων πῶς θὰ πολλαπλασιάσωσι τὰ πρωτοδικεῖα καὶ τὰ Ἐφετεῖα καὶ τὰς Νομαρχίας καὶ τοὺς ὑπογραμματεῖς αὐτῶν καὶ γραφεῖς καὶ δικαστικούς κλητῆρας καὶ ἐπόπτας τῶν λειτουργουσῶν ἀρχῶν διὰ νὰ τοποθετήσωσι πολιτικούς τῶν φίλους καὶ ἀπομυζῶσιν πᾶσαν ζωτικὴν ἰκμάδα τοῦ παραγωγικοῦ πληθυσμοῦ. Ὑποθέτω ὅτι θὰ σκέπτονται πῶς θὰ ἐπιτύχωσι τὴν ἐλάττωσιν τῶν ἐγκληματούντων τῶν φυλακῶν καὶ ἐν γένει τῶν ποινικῶν ἀρχῶν· διότι τότε θὰ ἐμφαίνεται ὅτι ἡ πολιτεία καὶ ἡ κοινωνία τελειοποιεῖται. Ὁ φιλόπατρις δημοσιολόγος τῆς Γαλλίας διακηρύττει: «αὐξήσατε τὸν προϋπολογισμὸν τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως διὰ νὰ ἐπιτύχητε βραδύτερον οἰκονομίαν μεγαλυτέραν ἐκ τῆς παραγωγῆς τῆς χώρας καὶ τῆς ἐλαττώσεως τῶν φυλακῶν καὶ τῶν ποινικῶν δικαστηρίων». Φοβοῦμαι ὅμως ὅτι ἐὰν ὁμοίον τι κήρυγμα ἐκπεμφθῇ καὶ παρ' ἡμῖν οἱ ἀρχόντες δικηγόροι, οἱ πλείστοι τούλάχιστον, θέλουσι χλευάσει τὴν ὀμιλοῦντα οὕτως σχολαστικόν. Δὲν εἶναι πολὺς καιρὸς οὐδὲ πλέον τοῦ ἔτους, ὅτε ἠκούσθη ἀπὸ στόματα μεγαλοσχημῶν ἐνταῦθα ὅτι ἡ κατάργησις τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων καὶ ἡ ἰδρυσις πολυαριθμωτέρων ἐξαταξίων δημοτικῶν προσκροῦει εἰς σοβαρὸν οἰκονομικὸν λόγον· θὰ αὐξήσῃ τὰς ὑπὲρ τῆς παιδείας δαπάνας τῆς πολιτείας κατὰ 13,000 δραχμάς! Οὐδεὶς δὲ ἄλλος λόγος ὑπῆρχε διότι τὰ σχολεῖα ταῦτα εἶχον καταργηθῆ ἐν τῇ συνειδήσει πάντων τῶν βουλευτῶν καὶ τῆς ὑγιούς κοινῆς γνώμης, ἐνῶ συγχρόνως συνιστάτο δευτέρον ἐφετεῖον καὶ ἐδημιουργεῖτο σύστημα ἐποπτείας

αὐτῶν ἀγροφυλάκων καὶ τῶν δημάρχων καὶ ἡγοράζετο βορβοροφάγος ἥτις θὰ ἔλθῃ τὸν ἄλλον αἰῶνα δι' ἃ δὲν ἐλυπήθησαν νὰ ψηφίσωσιν 380,000 δραχμάς! Ἀφίνω τὴν δημιουργίαν θέσεων πρωτοκολλητῶν ὑπογραμμάτων κ.λ.π. κ.λ.π.

Ἄντ. Γουκ. Τρακάκης

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ

Δ

Ἐὰν δὲ μέχρις ἐσχάτων παρετηρεῖτο συσσωρευσις εἰς τὰ κλασικὰ γυμνάσια, προήρχετο ἀκριβῶς ἐκ τοῦ ὅτι διὰ τὰ λοιπὰ ἦτο κεκλεισμένη ἡ θύρα τῶν πανεπιστημίων. Κατὰ τὴν στατιστικὴν τῆς Πρωσίας ἠριθμῆται τὸ 1905 698 ἀνώτερα ἐκπαιδευτήρια ἐξ ὧν 324 γυμνάσια μετὰ 39 προγυμνασίων καὶ 335 πραγματικὰ ἐκπαιδευτήρια, ἐξ ὧν 100 Πραγματικὰ γυμνάσια, 27 Πραγματικὰ προγυμνάσια, 50 ἀνώτερα πραγματικὰ σχολεῖα καὶ 158 Πραγματικὰ σχολεῖα. Τὸ δὲ 1895 ἔτος ὑπῆρχον 273 γυμνάσια, 45 προγυμνάσια, 86 Πραγματικὰ γυμνάσια, 74 Πραγματικὰ Προγυμνάσια, 26 ἀνώτερα Πραγμ. σχολεῖα καὶ 73 Πραγματικὰ σχολεῖα.

Ἐν διαστήματι δεκαετίας προστεθήσαν 51 γυμνάσια, ἡλαττώθη δὲ ὁ ἀριθμὸς τῶν προγυμνασίων κατὰ 6, τὰ δὲ πραγματικὰ ἐκπαιδευτήρια παρουσιάζουσιν ἐν γένει αὐξήσιν κατὰ 79. Ἡ τὸ 1905 ὅμως ἀριθμητικὴ σχέση 363 καὶ 335 ἀποδεικνύει, ὅτι τὴν τῶς προνομιούχον θέσιν τῶν κ.λ. γυμνασίων ὁ ἀνταγωνισμὸς διεξάγεται σχεδὸν ἰσορρόπως. 1)

Εἰς τὴν ἀντικλασικὴν ὁμως φάλαγγα ὀρείλομεν νὰ κατατάξωμεν καὶ τὰς «μεταρρυθμισμένας σχολὰς» (Reformschule) περὶ ὧν ἐμνημόνευσεν ἀνωτέρω. Ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν, ἐνῶ τὸ 1902 ἀνήρχετο μόλις εἰς 50 μέχρι τοῦ ἔτους τοῦ 1905 ἠύξηθη κατὰ 23, τῷ δὲ 1906 ἀνήλθε μέχρις 96. Αἱ σχολαὶ αὗται ἐν διαστήματι τριῶν σχεδὸν ἑπτῶν ἔλαβον τσαυτὴν αὐξήσιν, ὅσην τὰ κλασικὰ ἐν διαστήματι δέκα, ὅπερ ἀποδεικνύει, ὅτι τὸ σύστημα τῶν σχολῶν τούτων ὀλογὸν ἀποκτᾷ μείζονας συμπαθεῖς καὶ εἰς εὐρύτερους ἐκπαιδευτικούς κύκλους. 2)

Ἄλλ' ἐνῶ μέχρι τοῦδε ὁ ἀγὼν ἐστρέφετο κυρίως περὶ τὴν ἐκασφάλισιν δικαιοματῶν ἐνὸς ἐκάστου τῶν τριῶν σχολικῶν τύπων καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἐν τῇ ἀναπτύξει ἰδίου προγράμματος, παρουσιάζονται ἤδη νέαι τάσεις ἔχουσαι εἰδικώτερον χαρακτῆρα καὶ ἀποβλέπουσαι εἰς τὴν ἐσωτερικὴν τοῦ προγράμματος τούτου τελειοποίησιν.

1) Ὑποστήριξιν τὰ κλασικὰ γυμνάσια εὐρίσκουσιν ἰδίως παρὰ τοῖς καθολικοῖς. Ἐξ 191,446 μηθητιῶν (1905) τῶν ἀνωτέρω τῆς Πρωσίας ἐκπαιδευτηρίων τυγχάνουσι καθολικοὶ 46,504. ἐξ ὧν μόνον 12,317 φοιτῶσιν εἰς πραγματικὰς σχολὰς, 34,187 προτιμῶσι τὰς κλασικὰς. Ἐξ 132,036 δὲ διαμαρτυρομένων σπουδάζουσιν ἐν τοῖς κλασικοῖς γυμνασίοις 61,509 καὶ 70,527 ἐν ταῖς πραγματικαῖς σχολαῖς. (Kirchliches Jahrbuch Schneider, 1907).

2) Συμπληρωματικῶς πρὸς τὴν ἀνωτέρω σημείωσιν περὶ τῶν σχολῶν τούτων προσθέτω ἐνταῦθα, ὅτι τὸ κυριώτερον αὐτῶν χαρακτηριστικόν εἶναι ὅτι τὴν διδασκαλίαν τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν (Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς Γυμν., καὶ Λατινικῆς μόνον Πραγμ. Γυμνασίου) μεταθέτει εἰς τὰς ἀνωτέρω τάξεις, V δηλαδή καὶ VI, ἐπιφυλάσσει δὲ τὰς πρώτας τάξεις μόνον διὰ τὴν γαλλικὴν (Karle Reinhardt, die Frankfurter Lehrpläne Frankfurtam Main, 1902.)

Ἐκ τῶν τάσεων τούτων ἀναφέρω ἐνταῦθα τὰς κυριώτερας. Εἶναι ψυχολογικῶς ἀποδεικνύμενον, ὅτι οὐχὶ πάντες γεννῶνται μετὰ τῶν αὐτῶν πνευματικῶν κλίσεων. Οὐδεὶς βεβαίως σήμερον ἀποδέχεται, ὅτι τῶν ἀνθρώπων οἱ μὲν γεννῶνται φύσει (a priori) ζωγράφοι, οἱ δὲ φιλόλογοι, οἱ μὲν μαθηματικοί, οἱ δὲ φιλόσοφοι, ἀλλ' ἡ ὅλη ψυχασωματικὴ κατασκευὴ ἐνὸς ἐκάστου εἶναι τοιαύτη, ὥστε διαφοροτρόπως ἐπὶ τὴν πνευματικὴν αὐτοῦ ζωὴν ἐπιδρᾷ ὁ ἐξωτερικὸς κόσμος.

Τοιοιουτρόπως δημιουργοῦνται αἱ **εἰδικαὶ κλίσεις** ἢ προδιαθέσεις πρὸς ὀρισμένα εἶδη πραστώσεων καὶ ἐννοιῶν καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν συνδυασμῶν, καθ' ἕνα σταθερῶς **εὐαρέδτως** διαθέτουσι τὴν ψυχὴν αἰ σχετικῶς ἐξ αὐτῶν ἐντυπώσεις. Πρόνοιαν, συνήθειαν, περὶ τῆς ἐγκαίρου καλλιέργειας τῶν εἰδικῶν τούτων κλίσεων τῶν μαθητῶν, καὶ δὴ καὶ συστηματικῆς, οὐδεὶς μὲν λαμβάνουσι αἱ σχολαί.

Τὸ πρᾶγμα περιορίζεται μόνον εἰς τὴν ἐκ μέρους τῶν συμμαθητῶν αὐτῶν ἀποδιδόμενον αὐτοῖς τμητικὸν τίτλον καὶ προσωνομίαν (μαθηματικὸς, φιλόσοφος ποιητής), πρὸς δὲ τοὺς διδασκάλους ἀπολαύουσι, «τῆς εὐνοίας» καὶ λαμβάνουσι **ἀριθμητικὸς ἐπαίνους**. Τὸ δὲ κενὸν εἶναι διττόν: πρῶτον ὅτι δὲν ὑποβοηθεῖται ὁ μαθητὴς εἰς καλλιέργειαν ἰδίως αὐτοῦ ἰδιοφυίας, δεύτερον ἕνεκεν τῆς ἰσότητος τῶν τοῦ διδασκάλου ἀπαιτήσεων, δαπανᾷ πολὺτιμον χρόνον καὶ δυνάμεις εἰς μελέτην καὶ κατανόησιν ἐκείνου, διὰ τὸ ὅποιον ἡ φύσις δὲν προώρῃσεν αὐτόν. Ἡ νέα μεταρρυθμιστικὴ τάσις τείνει εἰς τὴν θεραπείαν τοῦ κκοῦ, ὅπου **μόνον παρατηρεῖται τοιαύτη ἰδιοφυία**, διὰ σκοπίμου ἀξιομετώσεως, δι' ἐλαρρώσεως ἀπὸ μαθημάτων, ἐν οἷς ὁ μαθητὴς «ἀσθενεῖ» πρὸς μείζονα καὶ βελτιότερον καὶ ἐν ἰδιαιτέρῳ τμήματι ἐπίδοσιν εἰς ἐκεῖνο, ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν δυνάμιν αὐτοῦ.

Διὰ τοὺς ἰδιοφυεῖς φυσικομαθηματικούς λ. χ. συνιστᾶται ἡ διδασκαλίαν ἰδιαιτέρων μαθημάτων εὐρύτερου πῶς καὶ ὑψηλοτέρου κύκλου τῶν σχετικῶν ἐπιστημῶν πρὸς **ἀξίμιον**, οὕτως εἰπεῖν, ζῆμιον, ἔστω τῆς Λατινικῆς γλώσσης, ἢ τῶν γλωσσῶν ἐν γένει, ἐν οἷς οὗτοι τυχὸν χωλαίνουσιν, ὅπου δὲ τούνηντιον παρουσιάζεται ἔκτακτος ἰδιοφυία πρὸς τὰς γλώσσας καὶ τὴν φιλολογίαν, ἢ θεραπεία τοῦ δώρου τούτου δι' εἰδικωτέρων καὶ κύριων μελετῶν ἀνευ πίσεως καὶ ἐξαντλήσεως εἰς τὰ δύσκολα μαθηματικά. Τὸ **minimum** γνώσεως ἐνὸς ἐκάστου μαθήματος ὀφείλει νὰ ἀπαιτῆται πρὸς πάντων τῶν μαθητῶν ἀλλ' ἢ καλλιέργειαν τοῦ φυσικοῦ δώρου, ὅπου τοῦτο ἐκφράζεται, ὀφείλει νὰ θεωρῆται ἐκ τῶν πρώτων ἔργων τῆς σχολῆς. Τοιοιουτρόπως ἡ ἐξειδικεύσις τοῦ μαθητοῦ ἀρχεῖται ἤδη ἀπὸ ἀναλόγων πρακτικῶν τῶν ἀνωτάτων τάσεων τῶν ἀνωτέρω ἐκπαιδευτηρίων, ἢ δὲ μεταβάσις αὐτοῦ εἰς πανεπιστήμιον δὲν περιστατικῶς ἀπότομος. Ἡ ἐγγραφὴ αὐτοῦ εἰς ὀρισμένην σχολὴν δὲν ἀφίενται εἰς τὴν τυχαίαν αὐτοῦ προτίμησιν, ἀλλὰ παρουσιάζεται ὡς φυσικὴν ἀποτέλεσμα τῆς ἐν τῇ σχολῇ προπαρασκευῆς αὐτοῦ. Ἡ ἐφαρμογὴ ἐνὸς τοιοῦτου προκαθόρου ἐκ πρώτης ὄψεως νεωτερισμοῦ φυσικῶς δύνανται νὰ προσκόψῃ πρὸς πλείστας ὅσας δυσκολίας καὶ αἰ ἐνστάσεις ἀκολουθοῦσιν ἢ μίαν κατόπιν τῆς ἄλλης. Φοβοῦνται λόγου χάριν, ἀκρωτηριασμὸν τῆς γενικῆς μορφώσεως τοῦ περὶ οὐ ὁ λόγος μαθητοῦ, ἥτις καὶ θεωρεῖται ὡς κύριος τῶν ἀνωτέρων σχολῶν σκοπός. Ὁ μαθητὴς γνωρίζων, ὅτι χάριν τῆς ἰδιοφυίας αὐτοῦ ἡ σχολὴ δεικνύται συγκαταβατικὴ εἰς τὰς ἀδυναμίας αὐτοῦ θὰ πολλαπλασιάσῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν δι' αὐτὸν ἀχρηστων μαθημάτων, ὅπως ὅσον τὸ δυνάτον πλείοτερον, ἀναδειχθῇ εἰς ἐκεῖνο, ἐνῶ ἡ φύσις ἠνύνησεν αὐτόν. Ἐκ

πολλῶν πρακτικῶν ἐδεσμάτων, ἂν εὐρεθῇ ἐν ἐξαιρετικῶς νόστιμον, προτιμᾶται συνήθως νὰ χορτασθῇ ἐκ τοῦ ἐνὸς τούτου, ἀδιφορῶν περὶ τῶν λοιπῶν. Τοῦτο εἶναι ἀληθές. Ἀλλὰ νομίζω, εἶναι ἐντελῶς ἀσκοπον ἐξ ἄλλου νὰ ἐξουδετεροῦ τις τὴν οὐσίαν τοῦ ἐκπροτιμωμένου καὶ ἐν πάσῃ πάσῃ περιπτώσει θεραπευτικώτατου δι' **ὀρισμένον ὄργανισμόν** ἐδεσματος, πρακτικῶν ἀρθάνως εἰς βρῶσιν ἕτερον οὐδαμῶς θεραπευτικὸν καὶ προξενούον ἀηδίαν. Ἐκτὸς τούτου τοιαύτην, τρόπον τινά, ἐξαιρετικῶς **προστατευτικὴν** θέσιν ἀπέναντι ὀρισμένων μαθητῶν ὑποτίθεται, ὅτι θέλει λαμβάνει ἢ σχολὴ ἰδίως περὶ τὸ τέλος τοῦ μαθητικοῦ σταδίου, ὅποτε ὁ μαθητὴς φέροι τὸν ἀπαιτούμενον γενικὸν κατ' ἐκτελεστέον. Σπουδαιότερα φρονιται ἢ ἐτέρα ἐνστάσεις καθ' ἣν περιστάται δυσχερεστάτη ἢ **ταξινόμησις** οὕτως εἰπεῖν, τῶν ἱκανοτήτων, αἵτινες εἰσι πολυκριθμοί.

Ἡ δὲ ἀνωτέρω σχολὴ δὲν δύναται νὰ μεταβληθῇ εἰς Πανεπιστήμιον. Ἀλλ' ἡ σχολὴ δύναται, μιμουμένη τὸ πανεπιστήμιον, ν' ἀφιεροῦ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ὄρας τινὰς ὑπὲρ αὐτῶν, ἐργασθῆ γενικῶς ὡς ἔχουσιν τοὺς τέσσαρας κυριώτατους εἰδικούς κλάδους, ἥτοι τὴν φιλολογίαν, φιλοσοφίαν, φυσικομαθηματικὰ καὶ ἱστορίαν.

Προϋποθέτει ὁμοῦ μίαν τοιαύτην προπανεπιστημικήν, οὕτως εἰπεῖν, μόρφωσιν, ἥτις ἄλλωστε δύναται μόνον βελτιωθῆναι νὰ εὐρη τὴν ἐκτελεστικὴν ἐφαρμογὴν, **ἐπιστημονικὸν χαρακτῆρα** αὐτοῦ τοῦ διδασκαλικοῦ ἔργου. Κατὰ τὴν σοφὴν πρακτικὴν τοῦ καθηγητοῦ τῆς παιδαγωγικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Βερολίνου Paulsen, nur wer selbst in der Arbeit der Wissenschaft steht, kann anderen Führer zu spontaner Tätigkeit werden (μόνον ὅστις πρόσκειται τῇ ἐπιστημονικῇ ἐργασίᾳ, δύναται νὰ κατὰ τὴν ὁδηγὸς ἄλλων πρὸς αὐτοτελεῖ ἐνέργειαν). Εὐτυχῶς ὡς πρὸς ἐνὰ τοιοῦτον ἐπιστημονικὸν τῶν διδασκάλων κατ' ἐκτελεστέον δὲν φρονιται διαφωνοῦσιν αἰ ἐκπαιδευτικαὶ ἀρχαί, εἰς τὰς ὁποίας συνίσταται ἐν τοῖς Πανεπιστημίοις ἴδρυσις ἰδιαιτέρου τμήματος μετὰ τοῦ περιορισμοῦ, ὅπως ἐν αὐτῷ δύνανται οἱ διδασκάλοι νὰ παρακολουθῶσι τὰς προόδους τῆς ἐπιστήμης καθ' ἅπαντας τοὺς κλάδους. Περαιτέρω περιστάται ὡς ἀναγκαῖα πρόνοιαν, ὅπως πρὸς **εὐρύτερας** ἐπιστημονικὰς ἐργασίας, παρέχεται εἰς τοὺς διδασκάλους ἢ ἀπαιτούμενη ἀδεια ἀπουσίας καὶ ἀργίας ἀπὸ τῶν σχολικῶν ἐργασιῶν, ἐροδιάζονται δὲ οὗτοι διὰ τῶν ἀπαιτούμενων ὀδοιπορικῶν καὶ ἄλλης ὕλης καὶ ἡθικῆς ὑποστηρίξεως.

Περὶ ἀλλήλους πρὸς τὰς δύο ταύτας προοδευτικὰς τάσεις βελτιοῦσιν αἰ προσπάθειαι ἐτέρων ὑπὲρ τῆς φιλοσοφικῆς διδασκαλίας ἐν ταῖς ἀνωτέροις σχολαίς.

Αἱ σχολαί αὐταὶ ἀποκλείουσιν ἀπὸ τοῦ ἰδίου προγράμματος τὴν φιλοσοφίαν, διὰ τὸν λόγον, ὅτι εἰσὶν ἐπὶ βεβαρημέναι ὑπὸ πλείστων ὄσων μαθημάτων καὶ προσέτι φρονούσιν, ὅτι ἀρχαί τῶν φιλοσοφικῶν μαθημάτων παρέχονται ἐν συγχωνεύσει μετὰ τῶν ἤδη ὑπαρχόντων. Τοιοιουτρόπως **in concreto** διδασκείται ἐν τῇ γραμματικῇ ἢ λογικῇ, ἐν τῇ φυσικῇ ἢ φιλοσοφίᾳ τῆς φύσεως, ἐν τῇ ἱστορίᾳ καὶ τῇ λογοτεχνίᾳ ἢ ψυχολογίᾳ καὶ λοιπῶν, ἢ δὲ διδασκαλίαν τῆς φιλοσοφίας, ὡς ἰδιαιτέρου μαθήματος, ἐπαφίεται εἰς τὰ Πανεπιστήμια. Τὸ ἀποτέλεσμα τοιαύτης ἀπαιτήσεως εἶναι φανερόν, λαμβανόμενης μάλιστα ὑπ' ὄψιν τῆς περιφρονησεως, εἰς τὴν ὅποιαν εἶχε κατὰδικασθῆ μέχρις ἐσχάτων ἡ φιλοσοφία. Οἱ πλείστοι τῶν εἰς τὰ Πανεπιστήμια ἐγγραφομένων ἐπιδιδόμενοι εἰς ἐνὰ ὀρισμένον εἰδικὸν κλάδον (ἱατροί, νομικοί, κ.λ.) οὐδὲ ἀκρῶ τῷ δακτύλῳ ἀπτονται ἐκείνου, ὅπερ ὀνομαζόμενον φιλοσοφίαν, οὕτως ὥστε, κατὰ τοὺς λό-

ρους τοῦ αὐτοῦ Paulsen, μεταξὺ τῶν μεμορφωμένων, θαλασσεύει οἰκτρὰ σύγχυσις ἐν τοῖς αἰσχάτοις ζητήμασι περὶ τῆς Ἀληθείας καὶ τῆς Ζωῆς: ἀόριστος σκοπευτικὸς, ἐπιπόλαιος ὕλισμός, ἐκλεκτικισμὸς ἐσπερημένος ἀρχῶν, καὶ λοιπὰ εἰσι τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐλλείψεως τῆς φιλοσοφικῆς μορφώσεως. Dass es so nicht bleiben darf, ist die mehr und mehr sich ausbreitende Ueberzeugung. Οἱ ἔχοντες τὴν πεποιθήσιν ταύτην ὅτι τὸ κακὸν ταῦτο δὲν πρέπει νὰ ἐξυκολουθήσῃ συνιστῶσι φιλοσοφικὴν διδασκαλίαν εἰς τὰς ἀνωτέρας τῶν γυμνασίων τάξεις, καθ' ἣν μετὰ τῆς λογικῆς ἤθελεν διδασκασθῆαι στοιχειώδης θεωρία τῆς γνῶσεως, μετὰ τῆς ψυχολογικῆς δὲ τὰ γενικὰ προβλήματα τῆς μεταφυσικῆς, τῆς ἀρχῆς τοῦ κόσμου καὶ τῆς ἐμφανίσεως τῆς ζωῆς. Τοῦτο θὰ ἐχρησίμευσεν ὡς μεταβατικὴ γέφυρα, τρόπον τινά, ἀπὸ τοῦ θρησκευτικοθεολογικοῦ κατὰ τὸν τρόπον τῶν γυμνασίων εἰς τὴν καθαρὰν ἐπιστημονικὴν ἐν τοῖς πνευματικαῖς ἐρευναῖς.

Τοιαύτης στοιχειώδους φιλοσοφικῆς μορφώσεως χρῆζουσι κατὰ τὸ νεώτερον φρόνημα τὰ πραγματικὰ ἀνώτερα ἐκπαιδευτήρια. Δύνεται τις νὰ προσθήσῃ εἰς τὰ ἀνωτέρω, ὅτι καὶ ἀνεξαρτήτως συσχετίσεως πρὸς τὴν πνευματικὴν μόρφωσιν ἡ φιλοσοφικὴ γνῶσις τῆς νεολογίας ἐν τοῖς γυμνασίοις ὀφείλει νὰ τίθεται ὡς ἐσωτερικὴ βία τῆς μελλούσης κοινωνικῆς αὐτῆς ζωῆς, ἐὰν ἐννοῆται, ἡ γνῶσις αὕτη δὲν ἀνασκευάζει καὶ κατασκευάζει δι' ἀφηρημένων λογικῶν σχημάτων, ἀλλὰ κατατείνει εἰς τὸ σκόπιμον τῆς ζωῆς, φέρει δηλονότι τὸν χαρακτῆρα φιλοσοφικῆς **διαπαιδαγωγώσεως**.

Τοιοῦτοτρόπως οὐδεὶς δύναται νὰ διαφιλονικῆσῃ τὸ σκόπιμον καὶ σοβαρὸν τῶν ἀνωτέρω τάσεων, ἴσως δὲ θὰ ὑφείλω καὶ ἐκ τῶν πρὸ ἡμῶν ἀγνωστών, οἵτινες θὰ ἤγουντο ἔστω καὶ τὴν κατὰ ἀπομίμησιν ἐπιδίωξιν καὶ ἐφαρμογὴν τῶν ἐκτεθεισῶν ἀρχῶν ἐν τοῖς ἡμετέροις ἐκπαιδευτήριοις ἐν ᾧ μέτρῳ ἐννοεῖται, ἐπιτρέπουσι τὰ πνευματικὰ ἡμῶν κερκτικὰ καὶ αἱ κοινωνικὰ συνθήκῃ. Δὲν πιστεύω ὅμως νὰ εὐρεθῶσιν οἱ δυνάμενοι ἀνευ ἰλαροῦ μειδιήματος, νὰ ἐπιτρέψωσιν ἔστω καὶ σύντομον μνησκὸν περὶ τῶν ὀπκῶν ἐτέρως τάσεως, τῆς συνδιδαχῆς ἐπὶ τῷ αὐτῷ ἀρρένων καὶ θηλέων. Διὰ τοὺς κατοίκους τοῦ ἡμετέρου κλίματος πρόμοισι ἐκκεντρικὰ τάσεις δύναται μόνον νὰ δώσωσι τροφήν εἰς τὴν φιλοπεριέργειαν χωρὶς τινος ἐλπίδος περὶ ὠφελείας, ἀπῆρας δὲ καὶ μιμητέας. Πρὸς παραμυθίαν ὅμως τοῦ ἀγνωστού ἡ τάσις αὕτη καὶ ἐν Γερμανίᾳ δὲν φαίνεται ἀριθμοῦσα πολλοὺς ὀπκῶδους. Ἐν τούτῳ ἡ Γερμανία δεικνύεται ἀκούοντως συντηρικὴ κατ' ἀντίθεσιν πρὸς ἄλλας χώρας, οὐδαμῶς αὐτῆς ὑπολειπομένης ὡς πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὸν πολιτισμὸν. Μία ἐτι ἀπόδειξις ὅτι ἡ λέξις ἐκκεντρικότης εἶνε λίαν σχετικὴ. Τὸ ἐκκεντρικὸν δι' ἑνὸς λαὸν παρίσταται φυσικὸν δι' ἄλλον.

Δὲν ὀμιλῶ περὶ τῆς κατωτέρας παιδείσεως, ἐν ἣ τὸ σύστημα τῆς ἐπὶ τὸ αὐτὸ μορφώσεως ἐφαρμόζεται σχεδὸν καθ' ὅλας τὰς χώρας ἀλλ' ἐν ταῖς μεγαλοπόλεσιν τῆς βορείου Ἀμερικῆς τὰ 950) ο τῶν μέσων καὶ ἀνωτέρω σχολῶν ἀκολουθοῦσι τῷ συστημάτι τούτῳ, τὰ 750) δὲ ἐν ταῖς μικροτέραις, ὁμοίως δὲ τὸ σύστημα ταῦτο εἶνε διαδεδομένον καὶ ἐν Σουηδίᾳ καὶ Ὀλλανδίᾳ. Ἐν Νορβηγίᾳ δὲ ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τοῦ νόμου ἤδη τὸ 1896. Ἐν Δανίᾳ ἐξ 85 πραγματικῶν σχολῶν αἱ 55 εἰσι κοινὰ δι' ἀμφότερα τὰ φύλα. Ἀπνύονται δὲ καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ σποραδικῶς μόνον ἐν Γερμανίᾳ. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης τὸ ἐνδιεξέρον κινεῖ ἰδίως ἡ Φινλανδία. Τὸ 1880—1883 ἰδρύθη ἐν Χελσιγκρόρρη ἡ πρώτη

κοινὴ σχολὴ καὶ ἤδη τὸ 1895 τοιαύτας σχολὰς ἤριθμοι 32, σήμερον ἀνέρχονται εἰς 60.

Ἡ Ρωσία ἔχει μίαν μόνον τοιαύτην σχολὴν ἐν Πατροπόλει. Δὲν θεωρῶ ἀνγκαζίον νὰ παραθέσω ἐνταῦθα τοὺς ὑπὲρ καὶ κατὰ λόγους τῆς ἐκπαιδευτικῆς ταύτης τάσεως διὰ τὸ ἄσκαρον. Τὸ ζήτημα ἐξετάζεται ἐκ πολλῶν συνθηκῶν τοῦ βίου, τῶν κοινωνικῶν ἔξεων, τοῦ κλίματος καὶ λοιπῶν. Ἦρακι ὅμως εἰς τὰς ὁποίας τὸ ζήτημα τῆς ἀνωτέρας παιδείσεως τῆς γυναικὸς λύεται ὑπὲρ αὐτῆς καὶ δὴ καὶ ἐπιτρέπεται ὁ μετὰ τῶν φοιτητῶν συγχρωτισμὸς ἐν τοῖς Πνευματικαῖς, φαίνεται πῶς ἀσυνεπῆς ἀπαγορεύουσαι τὸν τοιαύτον συγχρωτισμὸν ἐν τοῖς γυμνασίοις. Ἀφοῦ νέαι καὶ νέαι ὀφείλουσι νὰ περυσιάζωσι τὰ αὐτὰ πνευματικὰ ἐφόδια, ὅπως γείνωσι δεκτοὶ εἰς τὰ Πνευματικὰ, θὰ ἐρωτᾶται πάντοτε ἐὰν εἴναι ἀπόλυτος ἀνάγκη τὰ ἐφόδια ταῦτα νὰ λαμβάνωσι εἰς χωριστὰ ἐκπαιδευτήρια μετὰ τοῦ αὐτοῦ φυσικῶς προγράμματος. Πραγματικῶς δὲ περὶ τῆς ἠθικῆς ἀπόψεως τοῦ ζητήματος προτιμῶ νὰ δώσω τὴν λόγον εἰς μίαν τῶν θερμότερων ὑπερασπιστῶν τῆς τάσεως ταύτης τὴν Hanna Andersen. «Τρόφιμοι, οἵτινες βλέπουσιν ἀλλήλους καθ' ἑκάστην, γνωρίζουσι ἀλλήλους, καθ' ὅσον ὁμοῦ διέρχονται τὸν χρόνον ἐργαζόμενοι, οὕτω συνιθίζουσι πρὸς ἀλλήλους ἐν τῇ συμβιώσει, ὥστε ἀκριβῶς τὸ περιστατικὸν τοῦτο κατὰ τὸ σκάδιον τῆς ὠριμότητος χρησιμεύει ὡς τὸ ἀριστον προφυλακτήριον κατὰ τῶν ἀσθενικῶν ἐκφάνσεων τῆς φαντασίας. Ἡ ἀτμόσφαιρα κοινῆς σχολῆς εἶνε ἡ αὐτὴ ὡς ἡ τῆς οἰκογενείας, καὶ διὰ τοῦτο ἀκούοντως καθαρὰ, ὥστε οἱ παῖδες νὰ μὴ τολμῶσι νὰ ὑπερβῶσιν τὰ ὅρια τῆς εὐσηχησύνης ἐν λόγοις καὶ συμπεριφορᾷ. Πράγματι, ἀνήθικαι συνομιλίαι, λόγοι τραχεῖς καὶ ἀσύστολος διαγωγή εἰσι σπάνιον φαινόμενον πρὸς τοὺς ὑποτρόφους τῶν κοινῶν σχολῶν. Ἐξ ἄλλου καὶ τὰ κορσικὰ τὰ ἐκ μικρῆς ἡλικίας βιοῦνται μετὰ τῶν παιδῶν, δὲν περυσιάζουσι κημικὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ ἐλκύσωσι ἐπ' ἐκαστῷ διὰ κωκισμοῦ τοῦ κατ' ἡμέραν συνεστρέφουσι αὐτῶν. Ἐξ ἐναντίας ἀποθνήσκουσι φυσικώτερη, ἐπιμελέστερα, ἀνεξαρτητότερα, ἦττον ψευδοπαθῆ, τὸ δὲ κυριώτερον, ἐκδηλοῦσιν ὀλιγωτέρων ματαιοδοξίαν καὶ προσπάθειαν τοῦ ἀρέσκειν, ἢ τὰ τῶν ἄλλων σχολῶν κορσικὰ οἱ παῖδες καθίστανται ἄβροι, φιλότιμοι, ἦττον θαρυβώδεις καὶ ἄγριοι πρὸς οἱ τῶν γυμνασίων συνάδελφοι αὐτῶν. Ἀκριβῶς διότι παῖδες καὶ κορσικὰ κημικὰ γινώσκουσι ἀλλήλα, τρέφουσι πρὸς ἀλλήλους μόνον αἰσθητικὴν φιλίαν καὶ συνδιαλέγονται περὶ τῶν ὀριζομένων αὐτοῖς μαθημάτων καὶ τῆς διδασκαλικῆς. Φαίνεται ὅμως ὅτι θὰ παρελθῶσιν ἀρκετὰ ἀκόμη ἔτη ἄχρις οὗ ἡ τάσις περὶ κοινῆς δι' ἄρρενα καὶ θήλειαν ἀνωτέρας σχολῆς τύχη ἀποδοχῆς πρὸς τῆ Γερμανικῆν κοινωνίαν, τῆς ὁποίας τὰ ἦθη σώζουσι εἰσαεὶ ἰδιόρρυθμον ἀστηρότητα.

Τοιοῦτοτρόπως ἰστορικῶς τῶν διαφορῶν τύπων τῆς ἀνωτέρας σχολῆς, ὠφέλει ἀπὸ τῶν οὕτως ὀνομαζομένων «Μεταρρυθμισμένων σχολῶν», πρόνοιαν περὶ τῆς ἰδιοφυΐας τῶν μαθητῶν, ἐπιστημονικὸς τῶν διδασκάλων κατὰ τὸν τρόπον, εἰσαγωγή μαθημάτων τῆς φιλοσοφίας εἰς τὰ γυμνάσια καὶ ἐπὶ τὸ αὐτὸ σπουδῆ ἀρρένων καὶ θηλέων εἰσι τὰ ζήτηματα, ἅτινα ἀπασχολοῦσιν τὸν σύγχρονον παιδαγωγικὸν κοσμον τῆς Γερμανίας. Σπουδαστάτιν ὁμοίως θέσιν κατεχει πρὸς αὐτῷ τὸ ζήτημα «περὶ αἰσθητικῆς μορφώσεως τῶν παιδῶν» (Kunsterziehung). Ἐπειδὴ ὅμως τοῦτο στενωδῶς συνδέεται πρὸς τὸ περὶ δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως θέλει γείνηται περὶ αὐτοῦ λόγος ἐν ἰδιαιτέρῳ περὶ τῆς τελευταίας ἀρθρῷ.

Ε. Παπαϊακωβίδης